

Tankavaaran Kansainvälinen Kultamuseo

– kertomus kullasta ja ihmisestä

KAUKO LAUNONEN

Tankavaaran Kultakylässä sijaitsee maailman ainoa kansainvälinen kultamuseo, missä Lapin ja Suomen kultahistorian lisäksi voi tutustua koko maailman kultahistorian tärkeimpiin tapahtumiin ja alueisiin. Kertomus kullasta alkaa tuhansien vuosien takaa, ja se ei pääty koskaan.

Kulta on todennäköisesti vanhin ihmisen tiedostama ja käyttämä metalli. Sitä voi löytää helposti ja sattumanvaraisesti sieltä, missä sitä on. Sen ominaisuudet, suuri paino, kirkas väri ja muokattavuus, ovat varmasti herättäneet huomiota ensimmäisestä löydöstä alkaen ja saaneet ihmisen himoitsemaan tuota myöhemmin jumalten metalliksi nimeämäänsä ainetta.

Ensimmäiset kulturalöydöt ovat niin varhaisilta ajoilta, että mitään dokumentteja niistä ei ole. Todennäköisesti nämä ensimmäiset kultakimpaleet löytyivät luonnon muovaamista ”ränneistä”, kapeiden kalliopohjaisten purojen halkeamista, mistä kulta oli helppo havaita.

Kultahistoria siis saattaa alkaa jopa kymmeniä tuhansia vuosia sitten. Ensimmäiset säilyneet dokumentit ovat runsaan 4000 vuoden takaa muinaisesta Egyptistä, Nubiassa sijainneista kultakaivoksista. Tuohon aikaan kulta oli jo varsin tunnettu metalli ja sitä pystyttiin tuottamaan kultapi-toista kalliota louhimalla ja hienontamalla murske veden avulla huuhdottavaksi.

Kullan varhainen merkitys korostuu myös vanhoissa legendoissa ja kirjoituksissa. Argonauttien

etsimä Kultainen talja oli kultarännin pohjalle sijoitettava talja, johon kultahiput huuhdottaessa tarttuivat, ja Raamatun kertomuksissa Paratiisista mainitaan ”*Kultaa löytyvän Havilan maasta ja sen kullan olevan hyvää*”.

Ensimmäiset kultaesineet olivat yksinkertaisia kullanpalasista tai hipuista karkeasti taottuja koruja, mutta kultasepäntaito kehittyi nopeasti. Tuloksia tästä on nähtävissä mm. Egyptin ja itäisen Euroopan museoitte näyttelyissä.

Kulta ei ole aikaansaanut vain upeita koruja ja esineitä. Kulta on vaikuttanut monella tapaa ihmisen elämiseen ja olemiseen. Se on aikaansaanut niin kansainvaelluksia kuin sotiakin, ja vaikka sen hyödyllisyys on kyseenalainen, sitä pidetään edelleen yhtenä parhaana sijoituskohteena.

Tankavaarassa sijaitseva Kultamuseo ei esittele kullasta valmistettuja esineitä, vaan se kertoo tarinaa ihmisestä ja kullasta. Museossa on esillä jäljennös maailman ensimmäisestä geologisesta kartasta, Niilin ja Punaisen meren välisessä erämaassa sijaitsevista kultakaivoksista. Vitriinissä löytyy myös ”Kultainen Talja” ja sen käyttö selviää useiden maiden osastoilla sijaitsevilla kullanhuuhtontapöydillä.

Kultamuseon kansainvälinen osasto 1000 neliömetrin laajuudessa näyttelyssä esittelee vierailijalle yli 20 kultahistoriallisesti merkittävää aluetta maailmassa alkaen edellä mainitusta Egyptistä nykypäivien Amatsonjoen viidakoihin. Mukana ovat luonnollisesti Kalifornia, Australia, Klondike, Alaska, monet Afrikan maat, Kiina ja Japani sekä roo-

malaisten jättimäiset kultahuhtomot Euroopassa.

Suomen ja erityisesti Lapin 1800-luvun puolivälissä alkanut kultahistoria sisältyy museon perusnäyttelyyn, joka tullaan uudistamaan ja täydentämään talvella 2010/11.

Ensimmäisen kerran kultaa löytyi Etelä-Lapista, Keminmaassa sijaitsevasta kvartsiesiintymästä vuonna 1836. Löytö aiheutti laajoja tutkimuksia lähinnä Kuusamossa, mutta vasta vuonna 1868 Ivalojoelta Valtion varustaman retkikunnan löytämät kultahiput saivat aikaan Lapissa vieläkin jatkuvan "kultakuumeen".

Mielenkiinto Lapin kultaa kohtaan on vaihdellut vuosien mittaan. Siihen ovat vaikuttaneet niin taloudelliset olosuhteet kuin tekniikan kehittyminen. Viime vuosikymmeninä kullanhuuhdonasta on muodostunut myös merkittävä harrastus ja matkailutuote. Varsinaisia taloudelliseen toimintaan perustuvia huuhdontakultakaivoksia on muutamia, ja ne tuottavat vuosittain n. 20–25 kg hippukultaa.

Kultamuseo on perustettu vuonna 1973, ja ensimmäisen oman näyttelyrakennuksen, pienen Mutterikämpän, se sai vuonna 1975. Pienestä alusta kehittyi nopeasti merkittävä tiedelaitos. Ajan-

mukaiset näyttely- ja toimitilat saatiin vuonna 1983 ja vuonna 1996 avattiin museon kansainvälinen osasto, Golden World.

Museon kokoelmat sisältävät n. 12 000 esinettä, 26 000 valokuvaa, useita kymmeniä hyllymetrejä arkistoja sekä runsaat 15 000 nimikettä sisältävän kirjaston sekä yli 2 500 näytettä sisältävän korukivi- ja mineraalikoelman.

Toiminnasta vastaa Kultamuseosäätiö. Museo työllistää kokovuotisesti 4–5 henkilöä, joista kaksi museoammattillisesti koulutettuja, ja kesäaikana 5–8 tilapäistyöntekijää.

Kultamuseo kuuluu erikoismuseona opetusministeriön valtionavun piiriin, ja sen toimintaa tukee myös Sodankylän kunta.

Lisätietoja: Heli Heinäaho, museonjohtaja, heli.heinäaho@kultamuseo.fi, p. (016) 626171.

KAUKO LAUNONEN

Kultamuseosäätiön asiamies

kauko.launonen@pp.inet.fi

0400 395 024

www.kultamuseo.fi

VASTINE

Geologilehdessä 6/2009 olleeseen Vasara ry:n ekskursionkertomukseen

■ Kultamuseota hallinnoi Kultamuseosäätiö eli se ei ole "kullankaivajien harjeilla". Kultamuseo on jopa kautta maailman arvostettu kulttuuri- ja tiedelaitos, jossa työskentelee museoalan koulutuksen saanut ammattitaitoinen henkilökunta. Vaikka yhteistyö ravintolayrittäjän ja Kultamuseon välillä on monessa tapauksessa tiivistä, ei museohenkilökunta missään tapauksessa työskentele edes tilapäi-

sesti ko. ravintolassa - siihen heillä ei ole edes tarvittavaa osaamista.

Valitan suuresti ryhmänne kohtelua Tankavaaran ravintolassa.

Ystävällisin terveisin

KAUKO LAUNONEN

0400 395 024

Kultamuseosäätiön asiamies